

ดร.ชนาถ แผลงมัลย์. 2562. “การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนบ้านส้อง ตำบลตลาด อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม” ในวารสารวิถีสังคมมนุษย์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน. หน้า 114-131.

การสร้างเสริมเศรษฐกิจให้กับชุมชน
โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนบ้านสอง
ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
Strengthening The Community Economic By Developing
The Community Enterprise At Bansong,
Talad Sub District, Muang District, Mahasarakham
Province.

ดร.ชมนาท แปลงมาลัย¹

Dr.Chommanat Plaengmal

¹ ดร.,อาจารย์ประจำสาขาวิชาปรัชญา ศาสนาและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจระดับครอบครัวและศึกษาการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนบ้านสอง ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 100 ครอบครัว เก็บรวมข้อมูลโดยวิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เครื่องมือแบบสำรวจ แบบสังเกต แนวทางสนทนากลุ่มและประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลวิจัยพบว่า ในด้านข้อมูลด้านเศรษฐกิจระดับครอบครัวส่วนใหญ่ระดับการศึกษาประถมศึกษา อาชีพรับจ้างทุกประเภท จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน ลักษณะบ้านที่อาศัยเป็นบ้านตนเอง แบบถาวรคงทนทานแข็งแรง มีการใช้ไฟฟ้าจากมิเตอร์ส่วนตัว รายรับน้อยกว่ารายจ่าย แหล่งรายได้ส่วนใหญ่จากรายได้จากการทำนา ประเภทรายจ่าย ค่าวัตถุดิบประกอบอาหาร มีภาระหนี้สินจากแหล่งเงินกู้จาก ธนาคาร/สถาบันการเงิน เอกชน ส่วนในด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มเลี้ยงไก่ไข่ มี 3 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการและวางแผน ขั้นตอนปฏิบัติการตามแผน และติดตาม และขั้นตอนประเมินผล ผลการดำเนินการพัฒนากลุ่มเลี้ยงไก่พบว่าผลตามตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้ผ่านการอบรมร้อยละ 85 เกิดกลุ่มเลี้ยงไก่ไข่ 2 กลุ่ม และได้ไข่ไก่วันละ 86 ฟอง ผลด้านบริบทของชุมชนได้แก่ ด้านเศรษฐกิจมีรายได้เพิ่มขึ้น ขยายโอกาสด้านอาชีพของคนในชุมชน ด้านสังคมเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสามัคคีในสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการเกษตร และด้านโภชนาการ เกิดความมั่นคงอาหารในชุมชน

คำสำคัญ : ความเข้มแข็ง, เศรษฐกิจชุมชน, กลุ่มอาชีพ

Abstract

The purpose of this study was to study the economic family level and the economic strengthening education of the community at Ban Song, Talad Subdistrict, Mueang District, Maha Sarakham Province. This study was a participatory action research which the sample groups were the 100 households. The data were collected by the survey method with the

in-depth interviews, the observation, the group discussions and the observation from workshops.

The results shown 1) from the economic fundamental basis, most of them were graduated in the primary level which normally included 3-4 members in the family. The residence was permanent and also used their own electrical meters. Moreover, the income was lower than the payment which gaining from farming. The income would pay for consumptions mostly. Besides that, most of them had the debts, 2) there was a method to strengthen the community, especially feeding chickens and eggs including 3 steps; preparing and planning, progressing and flowing, and evaluating. Consequently, the results from the strengthen were 1) there was 85 percentages who involved the training about feeding chickens, which occurred 2 groups of people who feeding chickens, and the chickens could give 86 eggs a day, 2) the people in the community gained a higher income, people can share their knowledge in their career, the environment was wealthy with the natural resources, and there was a permanent in community.

Keywords : Strengthen, Community Economy, Enterprise Group

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และประชาชนในภาคเกษตรนั้นอยู่ในฐานะที่ด้อยโอกาสในด้านรายได้กว่าอาชีพอื่น ๆ เนื่องจากภาคเกษตรกรรมของไทยประสบปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการผลิต การจำหน่าย ผลผลิตตกต่ำและคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยทำให้เกษตรกรต้องรับภาระหนี้สินผูกพันทั้งในและนอกระบบไม่สามารถที่จะยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ จึงทำให้รัฐบาลกำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่วางแนวทางการพัฒนามุ่งสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ ทฤษฎี

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นับได้ว่าเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับทุกระดับได้เป็นอย่างดี ในการแก้ปัญหานั้นจะเกิดขึ้นและสำเร็จได้ด้วยดีจากความร่วมมือ ความสามัคคี และความเข้าใจในศักยภาพของชุมชนในการรวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือค้ำจุนซึ่งกันและกันระหว่างกัน ระหว่างกลุ่ม และระหว่างชุมชน อันจะทำให้การเอารัดเปรียบกันหรือความเหลื่อมล้ำในสังคมหมดไปได้ และก่อให้เกิดความพอเพียงอันเป็นเกราะที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับครอบครัว ชุมชน และประเทศได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

สำหรับประเทศกำลังพัฒนา หากเศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคง แข็งแรง ก็จะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของทั้งประเทศมีความมั่นคง เข้มแข็งตามไปด้วย ประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยระบบเศรษฐกิจครอบครัว เศรษฐกิจชุมชน และการประกอบการด้านเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน สามารถส่งเสริมให้ระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโตได้ จากการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ขยายตัวมาเป็นวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางในที่สุดและเป็นตัวอย่างที่ดีจนทำให้ประเทศอิตาลีกลายมาเป็นต้นแบบหนึ่งของการพัฒนาประเทศที่อาศัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ เมื่อพิจารณาถึงปัญหา ข้อจำกัด และโอกาสในการพัฒนาแล้ว การพัฒนาที่ถูกต้องและเหมาะสม ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ของประเทศ นั่นคือจะต้องส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งจนสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2556)

ชุมชนบ้านสอ่งเป็นชุมชนเขตเมืองเป็นชุมชนที่เกิดความเปลี่ยนแปลงและได้รับการกำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านการคมนาคม เศรษฐกิจ การเมือง เดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรมทำนา ปลูกสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน คนในชุมชนอยู่แบบต่างพึ่งพากันและกัน เมื่อความเจริญด้านการคมนาคม หรือทางเศรษฐกิจ เช่น มีบริษัทข้ามชาติ มีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอันส่งผลกระทบต่อในด้านต่างๆแก่ชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมประเพณี การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนบางส่วนเลิกทำการเกษตร หันมาเป็นลูกจ้างโรงงาน เป็นลูกจ้างบริษัทเอกชน เป็นธรรมดาว่าเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงก็ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม การเมือง ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่นปัญหาขยะ และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนบ้านสอ่ง ตำบลลาด อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคามทั้งสิ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ชุมชนจึงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนบนฐานของ ความพอเพียง อยู่ดีกินดีและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามนโยบายของภาคราชการ โดยอาศัยการ มีส่วนร่วมและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมให้นำไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตของประชาชนตามบริบทของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักใช้ รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่อันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชน อย่างพอเพียงและอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน จนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ชุมชน อันได้แก่ กลุ่มธนาคารขยะ กลุ่มเกษตรกรตลาดสีเขียว กลุ่มเยาวชน เป็นต้น และจาก ผลวิจัยภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรของชุมชนบ้านส้องเหนือ ปี 2559 พบว่าพืชสมุนไพรที่มีการ บริโภคเป็นประจำในชุมชน จำนวน 118 ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่พบว่ามีการใช้ในรูปแบบ รับประทานสดและการประกอบอาหารมากที่สุด โดยใช้ทั้งส่วนของลำต้น ดอก ผล ใบ เป็นต้น และมีสรรพคุณทางยารักษาในการรักษาโรคและบำรุงร่างกาย (ชนนาถ แปลง มาลย์, 2559) เนื่องจากชุมชนบ้านส้องเหนือมีความเข้มแข็งโดยการรวมกลุ่มของชุมชนอย่าง เป็นรูปธรรม ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงการสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยมีการนำข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรของชุมชนบ้านส้องเหนือ มาต่อยอดขยายผลโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเกษตรกรผักพืชบ้านปลอดสารในชุมชนบ้านส้อง ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัด มหาสารคาม

ภาพประกอบที่ 1 ประชุมเสวนาเพื่อสร้างความเข้าใจและส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง
คณะนักศึกษา ผู้นำชุมชนแกนนำในชุมชน และประชาชนในหมู่บ้าน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 ศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจระดับครอบครัวของชุมชนบ้านสอง ตำบลตลาด
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2.2 ศึกษาการส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการ
พัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่ชุมชนบ้านสอง ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประเภทของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : participa-
tion Action Research)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ประชาชนทุกคนที่อาศัยในชุมชนสอง ตำบลตลาด
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1,258 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน โดยมีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง
ตามเกณฑ์ คือเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรปลอดสารพิษของชุมชนหรือเป็นผู้มีความรู้ด้าน

เกษตรในชุมชนหรือชาวบ้านในชุมชนที่มีความสนใจด้านการเกษตรและมีความเต็มใจเข้าร่วมโครงการ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ประเด็นสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยวิทยากรกระบวนการจัดกลไกการเตรียมความพร้อมในแต่ละส่วนของภาคีวิจัยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายร่วมของการวิจัยด้วยการสังเกตการณ์สถานการณ์ในชุมชน แสวงหาภาคีหลัก จัดประชุมปฏิบัติการร่วมกัน ระหว่าง ผู้นำ ชุมชน ผู้แทนกลุ่มอาชีพ ผู้แทนภาคราชการ และนักวิจัย เพื่อทำความเข้าใจและตกลงร่วมกันในการสร้างความร่วมมือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยความเห็นชอบหลักของชุมชน สรุปบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงาน เริ่มดำเนินการเตรียมความพร้อมด้านข้อมูลบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยการสำรวจศักยภาพชุมชนร่วมกัน ทั้งข้อมูลทางกายภาพ และแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ของพื้นที่วิจัย ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร สังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง เก็บข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและบันทึกการประชุมระดมสมอง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปอุปนัย เป็นข้อมูลบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอาชีพในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อใช้ประกอบชุดความรู้ในการพัฒนาแผนธุรกิจและการประกอบการกลุ่มอาชีพในชุมชนที่วิทยากรกระบวนการหนุนเสริมให้เกิดการร่วมวิเคราะห์ตัดสินใจและกำหนดแผนจัดตั้ง และดำเนินงานกลุ่มอาชีพ

2. การดำเนินการวิจัย โดยวิทยากรกระบวนการนำข้อสรุปจากการวิจัยระยะที่ 1 มาขยายผลเป็นการพัฒนาหรือแก้ปัญหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดแนวทางการพัฒนา เป็นแผนงานหรือโครงการการปฏิบัติการตามแผนงานที่กำหนด ผลของการศึกษาข้อมูลบริบทและความรู้ที่ควรจะต้องได้รับการเพิ่มเติมให้กับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องทำให้ร่วมกันกำหนดแผนหนุนเสริมศักยภาพก่อนการตัดสินใจกำหนดแผนและดำเนินการก่อน โดยการศึกษาดูงานแนวทางการจัดการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้การทำแผนและโครงการเชิงธุรกิจกลุ่มอาชีพผลของความเห็นชอบร่วมกัน การทดลองจัดกิจกรรมการผลิตและการ

ตลาด นำมาซึ่งกิจกรรมการปฏิบัติการ การวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางการจัดตั้งกลุ่ม และนำเสนอผลการพัฒนาถอดบทเรียนในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่ห้องประชุม รวมถึงขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 คือ การดำเนินกิจกรรมร่วมกันโดยการจัดวางจำหน่ายที่ตลาดเพื่อทดสอบความพร้อมการประกอบการของกลุ่มอาชีพในสถานการณ์จริง พร้อมไปกับการร่วมกันวิพากษ์ผลการนำเสนอผลงานของกลุ่มอาชีพ ตลอดจนเตรียมปรับปรุงแผนธุรกิจให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนจากหน่วยอื่นๆ ที่จะดำเนินการจัดสรรให้กับกลุ่มอาชีพในโครงการนี้ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกการปฏิบัติงานและการเรียนรู้ การสรุปบทเรียนหลังการปฏิบัติ และแบบสอบถามความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม

3. การติดตามและประเมินผลโครงการ เป็นขั้นตอนการวิจัยประเมินผล เพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่ 2 และสร้างความรู้จากการใช้ความรู้ตลอดการดำเนินการวิจัยเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ ทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่จะต้องมีการกำกับดูแลการดำเนินการตามแผนอย่างใกล้ชิดเพื่อการป้องกันความเสี่ยง การพิจารณาปรับเปลี่ยนและการเรียนรู้ร่วมกันตลอดเวลา ถึงแม้จะเกิดความคลาดเคลื่อนไปจากสิ่งที่กำหนดแต่ยังได้เรียนรู้หรือปรับตัวได้ทัน บนฐานของการมีส่วนร่วมทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับผิดชอบในการวิจัยทั้งระบบการเก็บข้อมูลได้จากการประชุมปฏิบัติการสรุปบทเรียนก่อน ระหว่าง และหลังการปฏิบัติการในกิจกรรมย่อยของการวิจัยจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย การสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกการปฏิบัติงานและการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปตีความแบบอุปนัย ภายใต้ความรู้ความเข้าใจที่มีเหตุผลต่อการยอมรับร่วมกันของภาคีในโครงการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และข้อมูลเชิงคุณภาพมีการจัดกระทำข้อมูลตามหมวดหมู่ที่กำหนด และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ

4. ผลการวิจัย

4.1 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจระดับครอบครัวของชุมชนบ้านสอง ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จากการสำรวจข้อมูลด้านเศรษฐกิจระดับครอบครัวของชุมชนบ้านสอง ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวนหลังคาเรือนที่เก็บข้อมูลศึกษาทั้งหมด 100 หลังคาเรือน พบว่า เพศหญิงมากกว่าร้อยละ 60 อยู่ในช่วงอายุ 41 – 60 ปี ร้อยละ 51 ระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 54 อาชีพรับจ้างทุกประเภท ร้อยละ 96 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 ร้อยละ 51 ลักษณะบ้านที่อาศัยเป็นบ้านตนเอง ร้อยละ 96 แบบถาวรคานหินฉาบ ร้อยละ 100 มีการใช้ไฟฟ้าจากมิเตอร์ส่วนตัว ร้อยละ 98 รายรับทั้งหมดต่อปี ต่ำกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 54 รายจ่ายทั้งหมดต่อปี ช่วง 100,001-200,000 บาท ร้อยละ 48 แห่ลงรายได้ส่วนใหญ่จากรายได้จากการทำนาและรายได้จากหน่วยงานราชการ ร้อยละ 45 รูปแบบการออมฝากธนาคาร ร้อยละ 51 ประเภทรายจ่ายค่าวัสดุอุปโภคบริโภค ร้อยละ 90 รองลงมาค่าเครื่องแต่งกาย และของใช้ส่วนตัวและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ของใช้ในบ้าน ร้อยละ 82 มีภาระหนี้สิน ร้อยละ 60 แห่ลงเงินกู้จาก ธนาคาร/สถาบันการเงินเอกชน ร้อยละ 37.38

4.2 การส่งเสริมการสร้างเสริมสุขภาพทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่

สรุปผลการวิจัยตามขั้นตอนการพัฒนา 3 ขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 ขั้นตอนเตรียมการและวางแผน

1) สร้างทีมแกนนำนักศึกษา ครูช่วยนักศึกษาหลักสูตรปริญญา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูช่วยแกนนำชุมชน และสร้างองค์ความรู้เพื่อขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็ง ภายใต้แนวคิด “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา

2) สำรวจพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหาในระดับครอบครัว พบว่าสภาพของปัญหาที่มีในชุมชนประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง รายได้ไม่แน่นอน ไม่มีที่ทำกินของตนเอง และมีภาระหนี้สิน มีความต้องการ รายได้เพิ่ม โดยจัดทำโครงการเลี้ยงไก่ไข่

3) ได้แผนปฏิบัติการ มีกิจกรรม 6 กิจกรรม ได้แก่ การประชุมเสวนาเพื่อสร้างความเข้าใจและส่งเสริมความร่วมมือ การศึกษาดูงานและอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดตั้งกองทุนอาหารไก่ การปรับปรุงสถานที่เพื่อใช้เป็นโรงเรือนกลุ่มเลี้ยงไก่ไข่ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และเวทีสรุปผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4.2.2 ขั้นตอนการดำเนินการและติดตามการพัฒนา

ผลการดำเนินงานพัฒนาตามแผนปฏิบัติการโครงการขับเคลื่อนพลเมืองเพื่อประเทศไทยที่น่าอยู่ของชุมชนสองเหนือและมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามพบว่าเกิดผลผลิตตามกิจกรรมที่กำหนดทั้ง 6 กิจกรรม และได้รับรู้ถึงการที่ชาวบ้านจะนำผลจากกิจกรรมที่ได้ไปต่อยอดให้เกิดกิจกรรมอื่นๆต่อไป เช่น การนำผลกำไรที่ได้ไปสร้างโรงเรียนเพาะเห็ด, เลี้ยงปลาในบ่อปูน เป็นต้น

4.2.3 ขั้นตอนประเมินผล

ขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินการพัฒนา แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1) การประเมินผลความสำเร็จตามตัวชี้วัดโครงการพบว่า มีผู้เข้ารับการอบรมร้อยละ 85 เกิดกลุ่มเลี้ยงไก่ไข่ และได้ไข่ไก่วันละ 86 ฟอง

2) การประเมินผลด้านบริบทของชุมชน พบว่าเกิดผลดีต่อประชาชนและชุมชนทั้ง

(1) ด้านเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มเกษตรกรปลอดสารพิษชุมชนสองเหนือมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นโอกาสในการพัฒนาหรือขยายโอกาสด้านอาชีพของคนในชุมชน

(2) ด้านสังคม เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและเพิ่มบทบาททางสังคมให้แก่ทุกเพศวัยอีกทั้งเป็นการสร้างความสามัคคี และลดความขัดแย้งทางสังคม

(3) ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการเกษตร

(4) ด้านโภชนาการ เกิดความมั่นคงอาหารในชุมชน

ภาพประกอบที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยเรียนรู้วิถีชีวิตที่ศูนย์เกษตรปลอดสารฯ และเรียนรู้ภาคปฏิบัติที่ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง อำเภอบ้านดง

ภาพประกอบที่ 3 วิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยง การดูแลรักษา และการให้อาหารสำหรับไก่ไข่

ภาพประกอบที่ 4 การจัดตั้งกองทุนอาหารไก่

5. อภิปรายผล

การสร้างกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสองเหนือ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประสบผลสำเร็จในด้านเศรษฐกิจ เป็นอย่างยิ่ง 1) รายได้ของกลุ่มเกษตรกรปลอดสารพิษชุมชนสองเหนือ 2) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการเกษตร และ 3) สร้างโอกาสในการพัฒนาและขยายด้านอาชีพของคนในชุมชน ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อบริโภค และใช้ทรัพยากรในชุมชน การบริหารที่เป็นการตัดสินใจ ดำเนินการของชุมชน โดยชุมชนและ เพื่อชุมชนโดยอยู่บนฐานบูรณาการของความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยัง พบว่าเศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต้องสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศไทย คนในสังคมต้องมีความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติเพื่อให้ความอยู่รอดปลอดภัยของสังคม เศรษฐกิจชุมชนเป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้สอดคล้องกับเสธา เขียว (2552) ศึกษาแนวทางการจัดการเศรษฐกิจชุมชนของชุมชนราชธานีโอศกตำบลบุ่งใหม่ อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเศรษฐกิจชุมชนของชุมชนราชธานีโอศก ผลการวิจัยพบว่าบริบทชุมชนราชธานีโอศกมีแหล่งที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล

ของจังหวัดอุบลราชธานี ลักษณะภูมิ กายภาพเป็นที่ต่ำเหมือนแอ่งกะทะ มีคณะกรรมการบริหารชุมชนทำหน้าที่ในการบริหารชุมชนสภาพของเศรษฐกิจชุมชนมีการทำกิจกรรมด้านแปรรูปผลผลิตของหมู่บ้านในรูปของสหกรณ์บุญนิยม มีปรัชญาที่จะแปรรูปผลผลิตซึ่งไม่ใช่เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตแต่เป็นการเพิ่มพูนภูมิปัญญาและพัฒนาเทคโนโลยี รูปแบบการจัดการเศรษฐกิจชุมชนในด้านสภาพเศรษฐกิจ เน้นการผลิตเพื่อบริโภคเองภายในชุมชนมากกว่าการผลิตในรูปของการจำหน่าย

นอกจากนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยการสร้างกลุ่มอาชีพชุมชนสองเหนือยังเกิดผลลัพธ์ทางด้านสังคม อันได้แก่ 1) สร้างความสามัคคีในชุมชน 2) เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 3) ลดความขัดแย้งทางสังคมและ 4) เพิ่มบทบาททางสังคมให้แก่ทุกเพศวัย อันเป็นผลมาจากการได้น้อมนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการการพัฒนา “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ตามแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทาง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่มทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงาน เกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานหรือการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล หรือคือการที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจช่วยปฏิบัติการเข้ามา ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตน ร่วมกันกระทำในสิ่งที่ลงความเห็นร่วมกันตามความต้องการของชุมชน และสิ่งที่ช่วยกันทำต้องเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมสร้างพลังให้แก่ประชาชนในชุมชน กลุ่ม องค์กรที่ตั้งขึ้นในชุมชนสอดคล้องกับศีวิรรณ เจนาการ และคณะ(2545) ผลการศึกษาที่พบว่าธุรกิจชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พัฒนจากการเรียนรู้จากบริบทการสนับสนุนและประสานสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน และปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ความเป็นเจ้าของร่วม การใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแกนนำ สมาชิกที่เข้มแข็ง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิก และการบริหารจัดการ การให้ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาคในกิจกรรมการพัฒนาจากการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองอย่างแข็งขัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญ แกะไขร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน สื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและพัฒนางาน

เพื่อผลสำเร็จของงาน และณัฐนันท์ ฐิตยาปราโมทย์ (2554) ศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนเพาะและแปรรูปเห็ดบ้านสวนแม่วะ ตำบลสันดอนแก้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ผลการศึกษพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะและแปรรูปเห็ดบ้านสวนแม่วะมีอุปสรรคของกลุ่ม ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศทำให้ยอดขายลดลง ราคาเครื่องปรุงอื่นๆ มีราคาแพงเพิ่มขึ้น ความต้องการและความคาดหวังของกลุ่ม ได้แก่ การเพิ่มปริมาณเห็ดนางฟ้าให้มากขึ้นและการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ ด้านการตลาดคือการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์เพื่อให้ได้มาตรฐานสากล ด้านการเงินและบัญชีคือการทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่ถูกต้อง ผู้วิจัยจึงได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมไปขับเคลื่อนและพบว่า ด้านการจัดการกลุ่มส่วนใหญ่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน ตามลักษณะโครงสร้างขององค์กร ด้านวัตถุดิบปัจจุบันปริมาณเห็ดนางฟ้าเพิ่มมากขึ้น ด้านการผลิตทางกลุ่มมีการกำหนดปริมาณการใส่เครื่องปรุงเพื่อให้ได้มาตรฐานเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกป่นสวรรค์เจ และน้ำพริกป่นเห็ดทอดกรอบเจ ด้านการตลาดปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ใหม่และด้านการเงินและบัญชีมีการจัดทำระบบการทำบัญชีรับจ่าย

ภาพประกอบที่ 5 นักศึกษาและชาวบ้านร่วมกันปรับปรุงสถานที่และจัดสร้างโรงเรือนสำหรับเลี้ยงไก่ไข่

ภาพประกอบที่ 6 สภาพเล้าแม่ไก่

ภาพประกอบที่ 7 การติดตามและประเมินผลการเลี้ยงไก่ไข่

6. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1 ผู้วิจัยควรมีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ และแนะนำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ท้องถิ่น พัฒนาชุมชน ฯลฯ ตลอดจนประชาชนในชุมชน หรือกลุ่มกิจกรรมต่างๆ

นำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุงโครงการพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการดำเนินงานการใช้จ่ายงบประมาณให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

7. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ผู้วิจัยหรือหน่วยงานในพื้นที่อื่นควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในเรื่องลักษณะเดียวกันในพื้นที่อื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยที่เกิดขึ้น และเพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณา วางแผน กำหนดนโยบายยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7.2 ผู้วิจัยหรือหน่วยงานอื่นควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม

7.3 ผู้วิจัยหรือหน่วยงานอื่นควรมีการศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ความเข้มแข็งของกลุ่มที่ส่งผลต่อชุมชน และการพึ่งตนเองของกลุ่มดังกล่าวมีมากน้อยอย่างไร หรือการวัดผลการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไร

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2560)**. กรุงเทพฯ : บริษัทเพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน**. เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชนนาถ แปลงมัลย์. (2559). **เอกสารรายงานการวิจัยภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรชุมชนสองเหนือ ตำบลตลาด อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม**. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เสธา เขียว. (2552). **แนวทางการจัดการเศรษฐกิจชุมชนของชุมชนราชธานีไศก ตำบลบุงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหา

บัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ศิริวรรณ เจนการ และคณะ. (2545). โครงการพลังแผ่นดิน : กรณีศึกษาด้านธุรกิจชุมชน.

รายงานวิจัยมูลนิธิพัฒนาไท. กรุงเทพฯ : มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ณัฐนันท์ จิตติยาปราโมทย์. (2554). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มแบบ
มีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนเพาะและแปรรูปเห็ดบ้านสวนแม่วะ ตำบล
สันดอนแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.